

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.04.2019, sp. zn. 30 Cdo 825/2019, ECLI:CZ:NS:2019:30.CDO.825.2019.1

Číslo: 1/2020

Právní věta: Žádost o osvobození od soudních poplatků lze s účinky zabraňujícími zastavení řízení pro nezaplacení poplatku dle § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., ve znění od 30. 9. 2017, podat nejpozději v poslední den lhůty určené soudem pro jeho zaplacení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.04.2019

Spisová značka: 30 Cdo 825/2019

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Poplatky soudní

Předpisy: § 138 o. s. ř. ve znění od 30.09.2017
§ 9 předpisu č. 549/1991Sb. ve znění od 30.09.2017

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. 17 Co 248/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se žalobou podanou k soudu dne 18. 6. 2018 domáhala uložení povinnosti žalované zaplatit jí částku ve výši 100 000 Kč jako zadostiučinění za specifikovanou újmu a dále zaslat žalobkyni omluvu určitého znění. Jelikož nebyl spolu s podáním žaloby uhrazen soudní poplatek, byla žalobkyně usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 25. 6. 2018, č. j. 31 C 120/2018 - 44, vyzvána k jeho zaplacení, a to ve výši 2 000 Kč. Byla jí stanovena lhůta k zaplacení v trvání 15 dnů a byla poučena o důsledcích, pokud nebude soudní poplatek uhrazen ve lhůtě, stejně tak o možnosti podat žádost o osvobození od soudních poplatků. Uvedené usnesení jí bylo doručeno 3. 7. 2018, lhůta marně uplynula 18. 7. 2018. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 24. 7. 2018, č. j. 31 C 120/2018 - 46, bylo řízení zastaveno dle § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění od 30. 9. 2017 (dále jen „ZSOP“), pro nesplnění poplatkové povinnosti.

2. K odvolání žalobkyně rozhodl Městský soud v Praze dovoláním napadeným usnesením (ze dne 29. 11. 2018), tak, že rozhodnutí soudu prvního stupně bylo potvrzeno (výrok I) a žádnému z účastníků

nebyla přiznána náhrada nákladů řízení (výrok II). Odvolací soud po citaci příslušných ustanovení zákona o soudních poplatcích konstatoval, že povinnost zaplatit soudní poplatek vzniká již podáním žaloby, přičemž pokud tak žalobce sám neučiní, je k tomu následně vyzván soudem a je mu stanovena lhůta. Po marném uplynutí lhůty bude řízení zastaveno a k pozdějšímu uhrazení poplatku se nepřihlíží. Dále soud druhého stupně reagoval na odvolací argumentaci žalobkyně a zejména uvedl, že lhůta k uhrazení soudního poplatku uběhla marně, žalobkyně v jejím průběhu neučinila žádný úkon, např. směřující ke korekci výše stanoveného poplatku či k podání žádosti o osvobození od soudního poplatku. Jako irelevantní byla shledána námitka žalobkyně, že nebyla najisto dána výše poplatku, kdy měla žalobkyně za to, že poplatek by měl být vyšší, neboť žalobkyně neuhradila ničeho, ani soudem stanovenou nižší částku poplatku.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Usnesení odvolacího soudu v rozsahu výroku I napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení a závisí na vyřešení následujících otázek, které buď nebyly doposud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešeny [otázky a), c), d)], odvolací soud se odchytil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu [otázka e)] či by měla být otázka řešena jinak, než jak je tomu ve stávající judikatuře Nejvyššího soudu [otázka b)]:

a) Jaká je zákonná výše soudního poplatku v případě, kdy žalobce jedinou žalobou uplatní dva nároky se shodným skutkovým základem? Vzniká v tomto případě poplatková povinnost za každý žalobou uplatněný nárok?

b) Jaký vliv má nesprávné stanovení výše soudního poplatku za podání žaloby ve výzvě soudu k jeho úhradě na splatnost soudního poplatku?

c) Je proti výzvě k úhradě soudního poplatku za podání žaloby přípustné odvolání?

d) Má podání námitek proti výzvě k úhradě soudního poplatku za podání žaloby vliv na běh lhůty k úhradě soudního poplatku stanovené v této výzvě?

f) Lze rozhodnout o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku za podání žaloby (nebo o potvrzení takového rozhodnutí odvolacím soudem) v případě, kdy žalobce před právní mocí rozhodnutí o zastavení řízení požádá o osvobození od soudních poplatků? Je soud v případě nepřiznání osvobození od soudních poplatků v takovém případě povinen před rozhodnutím o zastavení řízení (jeho potvrzení) žalobce znovu vyzvat k úhradě soudního poplatku a stanovit mu dodatečnou lhůtu k jeho úhradě?

Žalobkyně tvrdí, že by měly být i nadále aplikovány závěry jí citované judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu vydané za předchozí právní úpravy, tedy že by soud po zamítavém rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků měl žalobkyni znovu vyzvat k zaplacení soudního poplatku a k následně uhrazenému soudnímu poplatku by měl přihlížet jako k řádně a včas provedenému, neboť dle názoru žalobkyně tato rozhodovací praxe vychází spíše ze zásad spravedlivého soudního řízení, zejména práva na přístup k soudu, principu právní jistoty a předvídatelnosti postupu soudu. Žalobkyně má za to, že pokud absentuje přímé procesní určení nejzazší lhůty pro podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, nelze takovou žádost do pravomocného skončení řízení považovat za opožděnou.

4. Žalobkyně proto navrhuje, aby dovolací soud zrušil jak rozhodnutí odvolacího soudu, tak i soudu prvního stupně a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II bod 1 zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

6. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

7. Podle § 237 o. s. ř. platí, že není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

8. Otázkami shora uvedenými pod písmeny a) - d) není možno založit přípustnost dovolání, neboť na jejich řešení napadené rozhodnutí nezávisí. Odvolací soud se sice zabýval nastíněnou problematikou, avšak pouze v reakci na odvolací námítky žalobkyně (v pozici odvolatelky) a pro dokreslení stěžejního závěru, že soudní poplatek byl žalobkyní zaplacen opožděně, tudíž závěr soudu prvního stupně o zastavení řízení dle § 9 odst. 1 SOP shledal odvolací soud správným.

9. Usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku, není usnesením, jímž bylo rozhodnuto o návrhu na osvobození od soudního poplatku nebo o povinnosti zaplatit soudní poplatek, nevztahuje se tak na ně omezení přípustnosti dovolání stanovení v § 238 odst. 1 písm. i) o. s. ř.

10. Dovolání je přípustné pro posouzení otázky, v jaké lhůtě je možno právně relevantně požádat o osvobození od soudních poplatků v kontextu povinnosti zaplatit soudní poplatek, neboť tato otázka nebyla doposud v judikatuře Nejvyššího soudu řešena.

IV. Důvodnost dovolání

11. Dovolání není důvodné.

12. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř., je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihledne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné vady neshledal.

13. Dle § 1 odst. 1 písm. a) ZSOP platí, že jde-li o poplatek za řízení, vzniká poplatková povinnost podáním žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení.

14. Dle § 7 odst. 1 ZSOP platí, že poplatek, s výjimkou poplatku za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem, je splatný vznikem poplatkové povinnosti.

15. Dle § 9 odst. 1 ZSOP platí, že nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů; výjimečně může soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví. K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží.

16. Dle § 138 odst. 1 o. s. ř. platí, že na návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva; přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li proto zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí.

17. Zákon o soudních poplatcích ve znění do 29. 9. 2017 upravoval důsledky nezaplacení soudního poplatku odlišně a docházelo proto k situacím, kdy přestože byl žalobce po podání návrhu na zahájení řízení řádně soudem vyzván k uhrazení soudního poplatku, následně nebyl poplatek ve lhůtě uhrazen, a soud proto řízení pro nezaplacení poplatku zastavil, bylo možno tuto vadu řízení zhojit tím, že žalobce zaplatil soudní poplatek do doby nabytí právní moci rozhodnutí o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku (právní moci rozhodnutí odvolacího soudu). Zákonem č. 296/2019 Sb. byl s účinností od 30. 9. 2017 měněn (mimo jiné) zákon o soudních poplatcích, přičemž z důvodové zprávy se podává, že navrhovaná právní úprava má za cíl posílit regulační funkci soudních poplatků, zjednodušit postup soudů v případě, že poplatek nebyl vůbec zaplacen či byl zaplacen po uplynutí lhůty stanovené k jeho zaplacení, což mělo za cíl odbřemenit soudy vyřizující agendu zastavení řízení pro nezaplacení poplatku. Novelizace zdůraznila povinnost účastníka hradit soudní poplatek a to nejpozději ve lhůtě mu k tomuto účelu soudem stanovené. Nová právní úprava zákona o soudních poplatcích, jež je aplikovatelná na projednávanou věc, tedy zdůrazňuje ze zákona plynoucí povinnost navrhovatele (žalobce) zaplatit soudní poplatek již s podáním žaloby/návrhu, přičemž i nadále je ve smyslu § 5 o. s. ř. ve spojení s § 9 odst. 1 ZSOP zachováno beneficium poučení účastníka o jeho procesních povinnostech (výzva k zaplacení soudního poplatku), včetně poučení o důsledcích nevyhovění takové výzvě a poučení o možnosti požádat o osvobození od soudních poplatků ve podle § 138 o. s. ř.

18. Procesní situace v projednávané věci byla následující: žaloba byla podána, aniž by byl uhrazen soudní poplatek. Lhůta určená usnesením soudu prvního stupně marně uplynula dne 18. 7. 2018. Žalobkyně neučinila žádný úkon. Usnesením ze dne 24. 7. 2018 (č. l. 46) bylo řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastaveno (doručeno dne 26. 7. 2018). Dne 1. 8. 2018 bylo podáno odvolání proti uvedenému usnesení soudu prvního stupně (následně doplňované). Dne 17. 8. 2018 byla podána žádost o osvobození od soudních poplatků, o které bylo zamítavě rozhodnuto usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. 10. 2018, č. j. 31 C 120/2018 – 87 (právní moc dne 23. 10. 2018). Následně dne 1. 11. 2018 žalobkyně soudní poplatek uhradila.

19. Odkazuje-li se žalobkyně ve své argumentaci k bodu e) na judikaturu Nejvyššího soudu (např. usnesení ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. [33 Cdo 2446/2013](#), či usnesení ze dne 23. 5. 2018, sp. zn. [26 Cdo 1720/2018](#)), Ústavního soudu (např. náleze ze dne 2. 5. 2002, sp. zn. [III. ÚS 588/2000](#), nebo náleze ze dne 24. 8. 2016, sp. zn. [II. ÚS 1138/15](#)) či komentářovou literaturu, nejsou právní závěry přijaté v těchto rozhodnutích na projednávanou věc přiléhavé, neboť se všechny týkají právního stavu do 29. 9. 2017. Citované zdroje vychází ze společného závěru obecně akceptovaného před novelizací zákona o soudních poplatcích, že pokud žalobce požádá o osvobození od soudního poplatku do pravomocného rozhodnutí o zastavení řízení, lhůta pro uhrazení poplatku neběží a po zamítavém rozhodnutí o takové žádosti je soud znovu povinen žalující stranu vyzvat k zaplacení soudního poplatku a stanovit jí novou přiměřenou lhůtu k zaplacení.

20. Uvedený závěr směrem k aktuálně účinné právní úpravě převzal i rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 10. 2018, č. j. 8 As 198/2018 – 17 (zveřejněn ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 3805/2018), ze kterého se podává, že: „...ani po novele zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, účinné od 30. 9. 2017 nemůže krajský soud zastavit řízení dle § 9 odst. 1 tohoto zákona po marném uplynutí lhůty k uhrazení soudního poplatku, pokud byla podána kasační stížnost proti usnesení o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků. V případě zamítnutí

této kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem musí krajský soud znovu vyzvat poplatníka k uhrazení soudního poplatku a stanovit mu k tomu lhůtu“. Byť bylo toto rozhodnutí vydáno dle ustanovení zákona č.150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, lze jej analogicky aplikovat v projednávané otázce i pro vztah soudu prvního stupně a soudu odvolacího v podmínkách civilního soudnictví. Je však nezbytné zdůraznit, že citovaný rozsudek byl přijat v procesní situaci, kdy byla žádost o osvobození od soudních poplatků podána spolu se žalobou, což je diametrálně odlišná od procesní situace od zkoumané věci.

21. Argumentací žalobkyně nastíněné řešení by vedlo ke shodným důsledkům, jaké panovaly před 30. 9. 2017, tedy žalobce/navrhovatel by mohl požádat o osvobození od soudních poplatků až do právní moci rozhodnutí odvolacího soudu o odvolání proti usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku. Pokud by nebyl od soudního poplatku osvobozen a byla by mu poskytnuta další lhůta k zaplacení soudního poplatku, byla by takto stanovená lhůta obsoletní, neboť zákon - nově - výslovně stanoví, že k zaplacení soudního poplatku po uplynutí první lhůty pro zaplacení soudního poplatku se nepřihlíží. Jinými slovy, takový postup by byl v rozporu s v důvodové zprávě vyjádřeným záměrem zákonodárce i textací § 9 odst. 1 věta druhá a třetí ZSOP.

22. S ohledem na shora uvedené lze proto shrnout, že jelikož zákon stanoví vznik poplatkové povinnosti (v projednávaném případě) k okamžiku podání žaloby, je tento okamžik taktéž první možností žalobce požádat o osvobození od soudních poplatků, neboť si je své povinnosti vědom v souladu se zásadou ignorantia iuris non excusat a ve smyslu § 138 o. s. ř. může žádost o osvobození od soudních poplatků podat pouze účastník, kterým se subjekt (v podmínkách projednávané věci) stává podáním žaloby/návrhu. Žalobci jsou tak v podmínkách zákona o soudních poplatcích ve znění účinném od 30. 9. 2017 vedeni k aktivitě a k vyšší míře odpovědnosti za svůj před soudem uplatněný nárok.

23. Zákon připouští, aby byl soudní poplatek uhrazen i později, ale nejpozději ve lhůtě, která je k tomu určena. K tomu § 9 odst. 1 výslovně uvádí, že k pozdějšímu uhrazení soudního poplatku se nepřihlíží a soud v takovém případě řízení zastaví, aniž by byla stanovena jakákoli výjimka či podmínka. Pro splnění podmínek zákona a jeho účelu je proto nezbytné, aby žalobce (vědom si své majetkové situace) vyvinul nezbytnou aktivitu směrem k soudu a nejpozději poslední den lhůty požádal o osvobození od soudních poplatků.

24. Jelikož je žádost o osvobození od soudních poplatků podle § 138 o. s. ř. procesním úkonem se všemi důsledky z takového institutu vyplývajícími, je nutno žádost ve smyslu § 57 odst. 3 o. s. ř. nejpozději poslední den lhůty doručit soudu či odevzdat orgánu, který má povinnost ji doručit. Pokud by takto včasné podané žádosti o osvobození od soudních poplatků nebylo vyhověno, v souladu se shora citovanou judikaturou Nejvyššího správního soudu by soud stanovil žalobci/navrhovateli lhůtu novou.

25. Jelikož dovolací soud neshledal dovolání důvodným, postupoval podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.